

Đarovita djeca

Mitovi i stvarnost

Darovita djeca

Mitovi i stvarnost

Ellen Winner

Biblioteka
DRUGAČIJI RAZVOJ

Naslov izvornika:

“GIFTED CHILDREN: Myths and Realities”

Copyright © 1996 by Ellen Winner

Copyright © za hrvatsko izdanje: Ostvarenje d.o.o.

First published in the United States by Basic Books, A Subsidiary of Perseus Books L.L.C.
Prvi izdavač je Basic Books, SAD, ogranak Perseus Books L.L.C.

Prijevod: Katarina Opačak
Urednica izdanja: Iona Posokhova
Obrada i prijelom: Ostvarenje d.o.o.
Lektura: Nana Moferdin
Dizajn omota: Snježana Engelman Džafić
I. izdanje: rujan, 2005.

Nakladnik:

OSTVARENJE d.o.o.

Donji Vukojevac 12, 44272 Lekenik, tel/fax: 044 732-228, 732-230

<http://razvojdjece.crolink.net> <http://ostvarenje.crolink.net>

ostvarenje@hi.htnet.hr

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica - Zagreb

UDK 159.928

WINNER, Ellen

Darovita djeca : mitovi i stvarnost / Ellen Winner ; <prijevod Katarina Opačak> .
- Lekenik : Ostvarenje, 2005. - (Biblioteka Drugačiji razvoj)

Prijevod djela: Gifted children. - Bibliografija. - Kazalo.

ISBN 953-6827-34-4

I. Nadarena djeca -- Psihološka istraživanja

450718061

ISBN: 953-6827-34-4

Howard

Sadržaj

<i>Predgovor</i>	<i>ix</i>
1. Devet mitova o darovitosti	1
2. Globalno daroviti: djeca koja utjelovljuju mit	12
3. Neravnomjerno daroviti, čak s teškoćama u učenju	29
4. Umjetnički i glazbeno darovita djeca	45
5. Mit o kvocijentu inteligencije	84
6. Biologija darovitosti	115
7. Darovitost i obitelj	145
8. Toliko drukčije od ostalih: emocionalni život darovitog djeteta	165
9. Škole: u čemu griješe i kako bi mogle pomoći	186
10. Što se događa s darovitom djecom kada odrastu?	220
11. Odvajanje mitova od stvarnosti	242
<i>Bilješke</i>	<i>249</i>
<i>Reference</i>	<i>281</i>
<i>Kazalo</i>	<i>304</i>

Predgovor

Nema društva koje sebi može priuštiti ignoriranje svojih najdarovitijih članova pa svi moraju ozbiljno razmisliti o tome kako na najbolji način odgojiti i obrazovati talent. Iako psiholozi već dugo pokazuju zanimanje za temu darovitosti, njeno je proučavanje dosad bilo na posljednjem mjestu jer su prva mjesta zauzimala proučavanja tipičnog i patološkog. Pored toga, znanstvenici, pedagozi i klinički stručnjaci u tom području često iznose nepreispitane pretpostavke.

Pri pisanju ove knjige koncentrirala sam se na devet zabluda koje se javljaju kada je u pitanju priroda darovitosti. Nema ničega magičnog u broju devet. Mogla sam ih nabrojiti i deset, kako bi broj bio paran, ali ovih devet otkrivenih učinilo mi se najproblematičnijima i najraširenijima. Pokušala sam skupiti i ispitati najbolja znanstvena istraživanja darovitosti u područjima kao što su umjetnost, glazba, matematika i verbalne sposobnosti. Počinjem s devet mitova, a zaključujem s onime za što se nadam da predstavlja devet informativnijih gledišta, koje sam hrabro nazvala stvarnostima.

Djeca o kojoj se govori u ovoj knjizi stvarna su, samo što su poneka imena promijenjena.

Sva djeca koju sam proučavala došla su do mene usmenom preporukom. Otkrila sam da moram samo spomenuti temu svog proučavanja da bi se prijatelji i kolege odmah sjetili djece koja bi bila pogodna za proučavanje. Gotovo su uvijek bili u pravu. Djeca koju sam opisala na stranicama ove knjige ilustrirala su i oživjela ono što su znanstvenici saznali o darovitosti.

Pri ovom projektu pomogli su mi mnogi ljudi. Moram početi zahvalom djeci koju sam proučavala. Ako nije drukčije naznačeno, imena su stvarna:

David (pseudonim), Michael Kearney, KyLee, Rahela, Peter B., Jacob, Stephen (pseudonim), Hillary, Peter S. i Alex. Njihovim roditeljima dugujem ogromnu zahvalnost (a u Hillarynom slučaju, djedu i baki) jer su me opskrbili krajnje detaljnim i pažljivim opažanjima o razvoju njihove djece. Peter S., sedmogodišnjak o kojem sam pisala u devetom poglavlju, pomogao mi je urediti njemu posvećene stranice. Bill Eldridge, Jacobov učitelj gitare, te Nina Grimaldi i Judy Ross, Stephenovi učitelji glazbe, snabdjeli su me podacima o glazbenim lekcijama te djece. Robin Schader iz Glazbenog konzervatorija San Francisco povezo me sa studentima radi intervjua. Anabel Jensen, ravnateljica škole Nueva te drugi djelatnici te škole, kao što su Anne Bennet, Alison Barta, i Jo-An Vargo, proveli su mnogo vremena sa mnom razgovarajući o školi Nueva i dogovarajući razgovore s učenicima. Cyntia Kosut također mi je mnogo pomogla razgovarajući sa mnom o iskustvu koje su imali njeni sinovi na Nuevi. Al Hastorf i Eleanor Walker otvorili su za mene na Sveučilištu Stanford Termanove dosjee i strpljivo su odgovarali na moja mnogobrojna pitanja o Termanovom projektu. Također su mi pomogli uspostaviti kontakt s dvoje ljudi iz Termanova istraživanja, Russellom Robinsonom i Beulay Fabris, koji su ljubazno pristali na intervju.

Ovu sam knjigu uglavnom pisala dok sam bila na dopustu sa Sveučilišta Stanford tijekom 1994. i 1995. godine. John Flavell pozvao me je da se na Stanfordu pridružim njegovoj istraživačkoj grupi koja se tek formirala, te mi je dao jedan ured, a ja sam mu zaista zahvalna. Kad nisam boravila na Odsjeku psihologije na Stanfordu, radila sam pri Centru za Napredna proučavanja znanosti o ponašanju (Center for Advanced Study in the Behavioral Sciences), gdje je moj muž bio član. Želim zahvaliti Neilu Smelseru i Robertu Scottu što su mi omogućili raditi pri Centru, monopolizirati laserski printer, te na mnogobrojnim zanimljivim diskusijama koje su vodili sa mnom tijekom stanki za ručak.

Zahvalna sam svojoj urednici, Jo Ann Miller, koja me je obasipala odličnim savjetima o sadržaju i stilu, te me je poticala da vezem primjere darovite djece kroz poglavlja i pritislula me da iz rječnika izbacim psihološku stručnu terminologiju. Zahvaljujem se Juliani Nocker i Karen Klein iz nakladničke kuće Basic Books za vješto nadgledanje uređivanja i produkcije ove knjige. Dugujem zahvalu kolegama koji su pročitali cijeli rukopis ili neke njegove dijelove i opskrbili me važnim i dobrodošlim podacima: Philip Adey, Jere Brophy, Mihaly Csikszentmihalyi, Bill Damon, Elliot Eisner, Lynn Goldsmith, Claire Golomb, Francesca Happe, Helen

Haste, Mardi Horowitz, Kay Jamison, Tanya Luhrmann, Constance Milbrath, Robert Ornstein, Dean Keith Simonton i Robert J. Sternberg. Također sam zahvalna kolegama s kojima sam vodila korisne diskusije o darovitosti: Joe Campos, Neil Charnes, Anders Ericsson, John Flavell, Howard Gruber, Robert Hogan, Jeanne Lepper, Hank Levin, Ellen Markman, Ruth Richards, Linda Silverman, Annemarie Roeper, John Sloboda i Joe Tecce. Maria Ortiz i Lorrie Kirchner, moje asistentice pri istraživanju na Boston koledžu, provele su bezbrojne sate iskapajući za mene literaturu iz knjižnice i kompilirajući reference. Zahvaljujem se Stephenu Vedderu, zamjeniku ravnatelja audiovizualnog odjela na Boston koledžu jer je fotografirao većinu crteža. Konačno, zahvaljujem se svom suprugu, Howardu Gardneru, koji nije samo pročitao i komentirao cijeli rukopis u nekoliko verzija, nego je tijekom pisanja knjige raspravljao sa mnom o temama na koje se knjiga odnosila.

Jedan

DEVET MITOVA O DAROVITOSTI

Nedavno sam odvela sina na koncert koji se održavao u večernjim satima. Maleni je orkestar svirao Mozarta. Kad je koncert počeo, primijetila sam dječaka zaokupljenog čitanjem nota iz debele glazbene knjige. Istovremeno s čitanjem nota i slušanjem izvođača pjevušio je melodiju, i to savršeno. Dječak je sjedio pokraj svog oca. Tijekom stanke prišla sam ocu i upitala ga čita li njegovo dijete note uistinu ili ih samo razgledava. Odgovorio mi je da je slušanje glazbe i praćenje melodija usporedo s čitanjem nota iz višedijelne partiture omiljena razonoda njegovog sina Stephena. Kasnije sam zapazila Stephena u izvanškolskom programu koji je pohađao i moj sin. Dok su ostala djeca igrala košarku, kartala ili čavrljala o prijateljima iz razreda koji su im se manje ili više sviđali, Stephen je sjedio sam negdje postrance i čitao knjigu iz teorije glazbe. Ponekad bi se po stubama popeo do prazne dvorane za tjelesni odgoj i tamo improvizirao na klaviru.

Talantirana, darovita, kreativna, genijalna - djeca s takvim obilježjima uvijek su nas intrigirala, pobuđujući očaranost i strahopoštovanje, jednako kao i zastrašenost i zavist. Strahovalo se da su darovita djeca opsjednuta jer premlada znaju i razumiju previše stvari. Kao i retardirane djece, ljudi su se plašili darovite djece kao čudaka, ekscentrika i nakaza. Odbacivalo ih se kao glupane. Njihovim se roditeljima spočitavalo da su preambiciozni fanatici koji žive u postignućima svoje djece, istovremeno ih lišavajući prava na normalno djetinjstvo. Naše škole često odbijaju izmijeniti nastavni plan radi

takvih "ekstremnih" slučajeva zahtijevajući da se oni prilagode postojećim školskim programima. Kad se roditelji zbog toga uzrujaju, na njih se počinje gledati kao na ljude koji su posve izgubili orijentaciju, te kao na ljude koji ne shvaćaju koliko su sretni što imaju dijete s velikim, a ne malim sposobnostima.¹

Nastrani ljudi - bez obzira posjeduju li netipičnu osobnost, inteligenciju, ili oboje, uvijek su privlačili pozornost psihologa, osobito ako njihova nastranost obuhvaća negativne osobine ili ozbiljno ograničene sposobnosti. Mnogo više znamo o psihopatološkim stranama osobnosti nego o idealnim osobinama kao što su suosjećanje, moralna hrabrost ili sposobnost vodstva. Slično usredotočivanje na manjkavosti može se primijetiti u psihološkom proučavanju spoznaje. Iako renomirani časopisi iz razvojne psihologije tiskaju članke o retardiranosti, rijetko tiskaju studije o darovitosti. Takvi se članci prosljeđuju manje prestižnim časopisima koji su se specijalizirali za darovitost. Takvo je stanje odraz pogrešne pretpostavke prema kojoj nam darovitost ne može ništa reći o tipičnosti. Vjerujem da takvo stanje dugujemo i činjenici da se na retardiranost, kao i na psihopatologiju, dosad gledalo kao na problem koji je potrebno riješiti, a velike su se sposobnosti smatrale privilegijima, a ne problemima.²

Iako je proučavanje darovitosti otrgnuto iz glavnog toka psihologije, uvelike je napredovalo od svojih početaka u dvadesetim godinama na Sveučilištu Stanford. Tamo je psiholog Lewis Terman, koji je potaknuo psihološko istraživanje darovitih, započeo masovno longitudinalno proučavanje više od tisuću petsto djece s visokim kvocijentom inteligencije, a to se proučavanje nastavilo sve do danas (vidi poglavlja 2 i 10). Unatoč tome, obilujemo mitovima i zabludama o prirodi darovitosti, možda zato što je proučavanje darovitosti osjetljiva, politički nabijena tema, često obilježena kao elitistička i krivo usmjerena. Ovdje nudim kritički osvrt na neke mitove koji su se razvili o darovitosti, a koji su zamračivali naše razumijevanje.³

Najprije želim pojasniti da izraz *darovitost* koristim za opisivanje djece s tri netipična obilježja:

1. *Prije vremena razvijenost.* Darovita djeca razvijaju se prije vremena. Prve korake u svladavanju nekog područja poduzimaju ranije no što je to uobičajeno. Jednako tako, u tom području napreduju brže od prosječne djece jer u njemu lako uče. Izraz *područje* odnosi se na organizirana područja znanja kao što su jezici, matematika, glazba, likovna umjetnost, šah, bridž, balet, gimnastika, tenis ili klizanje.

2. *Inzistiranje da sviraju po svom.* Darovita djeca, osim što uče brže od prosječne ili čak bistre djece, uče drukčije i s obzirom na kvalitetu. Ona sviraju po svom: od odraslih traže minimum pomoći i mentorstva pri svladavanju područja u kojima su aktivna jer uglavnom uče samostalno. Otkrića do kojih dođu uzbuđujuća su i motivirajuća, a svako takvo otkriće odvodi darovito dijete korak naprijed. Ova djeca često samostalno stvaraju pravila unutar same aktivnosti i stvaraju nove, neobične načine rješavanja problema.

To znači da su darovita djeca prema definiciji kreativna, ali ja želim jasno istaknuti razliku između kreativnosti s malim k i velikim K . Darovita djeca obično su kreativna u gore spomenutom smislu: ona dolaze do samostalnih otkrića i rješavaju probleme na nove i neobične načine, ali ona ne mogu biti kreativna s velikim K jer pod tim podrazumijevam transformiranje područja aktivnosti na način na koji je Jackson Pollackovo odbacivanje kista transformiralo slikarstvo ili na način na koji je 12 tonova u glazbi transformiralo glazbu. Samo se odrasli koji su najmanje deset godina radili na svladavanju određenog područja mogu nadati da će ga zauvijek promijeniti.⁴

3. *Žar za svladavanjem.* Darovita djeca istinski su motivirana da shvate smisao područja u kojem pokazuju znakove prijevremene razvijenosti. Izražavaju intenzivan i opsesivan interes, sposobnost oštrog fokusiranja i ono što ja nazivam žarom za svladavanjem. Kad su zaokupljena učenjem u području u kojem su aktivna, proživljavaju stanja "tečnosti" - optimalna stanja pri kojima se potpuno udubljuju i izgube osjećaj za vanjski svijet. Sretna kombinacija opsesivnog interesa za jedno područje zajedno sa sposobnošću lakog učenja u tom području dovodi do visokih postignuća.⁵

Na ta se tri načina darovita djeca kvalitativno razlikuju od prosječne djece koja su vrijedna i motivirana za marljiv rad. Moguće je da djeca koja su žustra, bistra i znatiželjna ulažu mnoge sate rada pokušavajući svladati vještine u određenom području. Njihovi ih roditelji mogu upisati na satove šaha i svakodnevno s njima igrati šah, sa četiri godine mogu ih upisati na sate violine ili na subotnje edukativne vježbe. Djeca koja imaju takve roditelje koji požrtvovno pomažu svom potomstvu razviti najveće potencijale, gotovo nas uvijek impresioniraju količinom svojih dostignuća. Osim toga, njihovi nam primjeri pokazuju da su naša očekivanja u odnosu na dječja dostignuća sramotno mala i čista su suprotnost očekivanjima koja postoje u drugim kulturama, primjerice u Japanu.

Ipak, takva djeca nisu tema ove knjige. Ona se ne razvijaju osobito rano i tempo kojim uče nije osobito brz. Kako bi napredovala, potrebno im je

opsežno mentorstvo odraslih - pouka, podrška i poticanje. Ona ne dolaze do samostalnih otkrića u određenom području i ne izražavaju istinski žar za svladavanjem koji se pojavljuje kod darovite djece. Štoviše, ona obično ne stignu na razine do kojih darovita djeca stižu, kako se čini, bez imalo napora. Ne bismo mogli zamijeniti dijete koje je vježbalo kod Suzukija s violinističkim genijem poput Midori, ili dijete koje je naučilo marljivo i djelotvorno rješavati zadatke iz matematike s matematičkim genijem poput Norberta Wienera.

To nas dovodi do teme djeteta genija. Dijete genij samo je ekstremnija verzija darovitog djeteta, djeteta koje je toliko darovito da pojedine aktivnosti obavlja na stupnju odrasle osobe. Kad koristim izraz *darovito*, mislim na svu darovitu djecu, pa i onu koju nazivamo genijima, a kad koristim izraz *genij*, to se odnosi samo na najekstremnije slučajeve.⁶

Usredotočila sam se na darovitost u dva akademska područja - jezik i matematika - i dva umjetnička područja - likovna umjetnost i glazba. Darovitost u djetinjstvu najčešće se zamjećuje i proučava upravo u ova četiri područja. Ta su područja djeci privlačna, pa je i to jedan od razloga što se darovitu djecu može pronaći upravo u tim aktivnostima. Drugi je razlog što u tim područjima vladaju pravila i strogo određene strukture koje omogućavaju pretraživanje istaknutih pravilnosti. Suprotno od područja kao što su pravo ili medicina, ova područja ne zahtijevaju ogromno usvajanje znanja i mogu se svladati čim se počne razumijevati prilično malobrojan skup formalnih principa.

Što je područje aktivnosti formalnije i u većoj mjeri vođeno pravilima, vjerojatnije je da će ga darovita djeca pokoriti. Matematika i klasična glazba, u kojima je jasno što se treba svladati i kako se može prepoznati vrsnost, tipični su primjeri. I u jeziku postoje strogo određene strukture; ako pod tim podrazumijevamo svladavanje usmenog jezika i čitanja, u ovim područjima često se otkriju djeca koja su lingvistički darovita na ove načine. Za razliku od toga, u kreativnom pisanju ne postoje tako strogo određene strukture, pa rjeđe nailazimo na lingvistički darovitu djecu koja su na naprednom stupnju pisanja nego na djecu koja su na naprednom stupnju čitanja. Likovna umjetnost strukturirana je još neformalnije. Ipak, sistemi crtanja vođeni su strogo određenim pravilima pa se i tu pronalaze darovita djeca - umjetnici - u svladavanju realističkog crtanja (na Zapadu) ili aluzionističkog, shematskog crtanja (u Aziji).

Darovitu se djecu ponekad može pronaći i u području biologije, području koje je lako dostupno djeci. Charles Darwin, Jean Piaget i Edward O.

Wilson kao djeca su pokazali izuzetnu sposobnost za pravljenje suptilnih diskriminacija u prirodnom svijetu. Darovitu djecu rijetko ćemo naći u širim područjima, kao što su vođenje ljudi, međuljudsko razumijevanje ili samosvijest. To ipak ne znači da ona tamo ne postoje; samo ne znamo kako ih naći. Jednako tako, djecu koja pokazuju izuzetnu suosjećajnost, moralnost ili hrabrost ne svrstavamo među darovitu, nego radije među djecu koja imaju izrazito pozitivan karakter.⁷

To je ipak kulturološka odluka. Stanovnici mjesta Pueblo u Novom Meksiku nemaju riječ za "darovitost", ali imaju izraze za izvjesne posebne sposobnosti koje smatraju dragocjenima - one koje bi psiholozi mogli nazvati primjerima darovitosti - kao što su jezična sposobnost, posjedovanje obilnoga kulturološkog znanja te sposobnost stvaranja vlastitim rukama. Četvrto područje koje smatraju dragocjenim je ono u kojem mi obično ne prepoznajemo posebne sposobnosti - humanističko područje suosjećanja, samopožrtvovnosti i sućuti. Vjerovanje stanovnika Puebla da se posebne sposobnosti ne bi trebale koristiti kao temelj za uzvisivanje jedne osobe nad drugima također se razlikuje od zapadnjačkog, uglavnom individualističkog pristupa darovitosti. Stanovnicima mjesta Pueblo poseban je dar značajan samo ako se koristi na način koji pridonosi dobrobiti zajednice. Još izrazitije protuindividualistički je Konfucijev stav prema kojem svi mogu biti osposobljeni, a razlike u sposobnostima reflektiraju samo napor i moralnu obvezu, ne nikakve posebne talente.⁸

U ovu sam knjigu mogla uvrstiti i ostala područja u kojima vladaju stroga pravila, a u kojima su zapadnjačke kulture prepoznale darovitu djecu. Imenovat ću ih samo nekoliko: šah, bridž, balet, gimnastika, klizanje, tenis ili plivanje. Naravno, tu su još i djeca glumci kao što su Shirley Temple, Mickey Rooney, Judy Garland ili, u današnje vrijeme, Macaulay Culkin, djeca izuzetno dobra u mimici i glumi. Nisam pokušala obuhvatiti sva ta područja, nego sam odlučila izabrati ona za koja sam osjećala da mogu predstavljati skolastičke i umjetničke aktivnosti. Područja ostalih aktivnosti spomenula sam samo u slučaju u kojem bi usporedbe s njima dovele do nekih otkrića.

Mitovi i zabune mogu se pojaviti u bilo kojem području proučavanja, a tema darovitosti nije iznimka. Slijedi popis devet pretpostavki o darovitosti koje su se ukorijenile u našem razmišljanju, a za koje vjerujem da su neispravne.

MIT 1: GLOBALNA DAROVITOST

Etiketa darovit koristi se uglavnom za akademski darovitu djecu - tj. djecu darovitu u jeziku (usmenom i pismenom) i matematici, dva važna područja vrednovanja u školama. Psiholozi i edukatori obično mjere akademsku darovitost IQ testom koji donosi opći rezultat. Djeca se primaju u posebne školske programe za darovitu djecu na temelju rezultata IQ testova, a na temelju rezultata takvih testova pristupaju i psihološkim proučavanjima za darovite.

Pri tome se uglavnom pretpostavlja da darovita djeca posjeduju opću intelektualnu moć zbog koje su darovita na širem području. Ja to nazivam mitom o općoj darovitosti. No akademska darovitost rijetko je opća sposobnost koja obuhvaća dva glavna znanstvena područja. Dijete s kombinacijom akademskih jakosti i nedostataka predstavlja pravilo, a ne iznimku. Djeca čak mogu u jednom akademskom području biti darovita, a u drugom pokazivati teškoće u učenju. Daroviti dvogodišnjaci i trogodišnjaci pokazuju izrazite specifične sposobnosti u području određene aktivnosti. Ova specifičnost snažan je nagovještaj da imaju predispozicije za određeno područje. Ona nisu generalno daroviti pojedinci koji su se slučajno usmjerili na matematiku ili jezik.

MIT 2: TALENTIRANI ALI NE I DAROVITI

Dok se djecu koja su se prijevremeno razvila u skolastičkim sposobnostima koje se procjenjuju IQ testom naziva darovitom, djecu koja pokazuju izuzetne sposobnosti u oblicima umjetnosti poput likovne umjetnosti, glazbe, plesa ili sportskih područja kao što su klizanje, tenis i ronjenje naziva se talentiranom. Dvije različite oznake sugeriraju da postoje dvije različite vrste djece, ali za takvu podjelu ne postoji nikakvo opravdanje. Umjetnički ili sportski darovita djeca nisu mnogo drugačija od akademski darovite djece. Obje skupine pokazuju tri obilježja darovitosti koje sam spomenula ranije.⁹

MIT 3: IZUZETAN IQ

Iako djecu s izvanrednim glazbenim ili umjetničkim sposobnostima nazivamo talentiranom, a ne darovitom, ipak pretpostavljamo kako ta djeca ne bi

mogla činiti sve što čine da nemaju visoki kvocijent inteligencije. "Darovitost, kako god je mi tumačili, gotovo uvijek povlači za sobom visoki IQ, čak i ako se on ne smatra jedinim čimbenikom", piše jedan od današnjih vodećih stručnjaka za inteligenciju i darovitost.¹⁰

No, IQ testovi mjere usko područje ljudskih sposobnosti, prvenstveno verbalne i matematičke mogućnosti. Jako je malo dokaza da je za darovitost u neakademske područjima kao što su umjetnost ili glazba potreban izuzetan IQ. Izvanredni stupnjevi darovitosti mogu se pronaći čak i kod takozvanih *idioti-savantata* - a to su osobe koje su često autistične i imaju IQ u rasponu retardiranosti, ali imaju izvrsne sposobnosti u određenom, specifičnom području.

MITOVI 4 i 5: BIOLOGIJA NASPRAM OKOLINE

Otkuda dolazi darovitost? U narodu se vjeruje da je darovitost jednostavno urođena. Taj narodni mit zanemaruje djelotvorni utjecaj koji okolina ostvaruje na razvijanje talenata.

U potpunosti je oprečnosti s ovim shvaćanjem mit u koji vjeruju pojedini psiholozi, a kojim se tvrdi da je darovitost samo posljedica intenzivnih vježbi koje su s djecom u ranoj dobi provodili roditelji i učitelji. Kako je nedavno rekao jedan psiholog: "S dovoljno roditeljske posvećenosti i energije i nije tako teško stvoriti dijete genija". Takva izjava ukazuje da darovita djeca počinju s običnim mozgom koji se zatim oblikuje do izvrsnosti. Ovaj stav zanemaruje moćnu ulogu biologije pri određivanju postojanja talenata koje bi okolina mogla razviti.¹¹

MIT 6: PODUZETNI RODITELJI

Neki ljudi tvrde da su darovita djeca "proizvod" poduzetnih roditelja kojima je cilj zvjezdani uspon njihove djece. Roditelji se upozoravaju da ne forsiraju djecu i da im dopuste da imaju "normalno djetinjstvo". "Inače", govori im se, "djeca će im zamjeriti i izgubiti svaki interes za postignuća".

Istina je da se roditelji darovite djece u velikoj mjeri uključuju u poticanje razvoja talenata kod svoje djece, ali tako neobičan stupanj ulaganja i uključenosti ne predstavlja nikakvu destruktivnu silu. Štoviše, ako se želi postići da se djetetovi talenti razvijaju, on je potreban.

MIT 7: "PUCAJU" OD PSIHOLOŠKOG ZDRAVLJA

Darovita djeca često se suočavaju s ismijavanjem, zadirkuje ih se da su čudaci ili nesposobnjakovići. Većina se djece lako uhvati na udicu nespretnog, nesportski građenog osamljenika ili djeteta sa čudnim interesima koji nemaju ništa zajedničko s interesima njegovih vršnjaka. Psiholozi su se suprotstavili ovakvom stajalištu propagirajući idealnu sliku djece s visokim kvocijentom inteligencije prema kojoj su ona popularna, lako se uklapaju, izuzetno su moralna, te "pucaju" od psihološkog i tjelesnog zdravlja. U svom nastupu u svojstvu predsjednika Američke psihološke udruge (American Psychological Association) 1922. godine, Terman je ustvrdio da su darovita djeca superiornija akademski, ali i "da su u tjelesnoj građi, zdravlju i uklapanju u društvo superiornija u odnosu na običnu djecu; (i) prema rezultatima testiranja karaktera u omjeru osobina, obilježavaju ih superiornije moralne kvalitete".¹²

No dječje predrasude ipak mogu biti blizu istine. Čini se da imamo potrebu ili zaniijekati ili idealizirati darovito dijete. Darovita djeca često su socijalno izolirana i nesretna, osim ako igrom slučaja ne pronađu nekoga sličnog sebi. Vizija darovitog djeteta koje se dobro uklapa vrijedi samo za umjereno darovito dijete, dok se ekstremni slučajevi ne uklapaju u tu viziju.

MIT 8: SVA SU DJECA DAROVITA

Mnogi učitelji i ravnatelji škola tvrde da su sva djeca darovita. Ponekad to znači da za svu djecu postoje pojedina područja u kojima se ističu; ponekad to znači da sva djeca imaju jednak potencijal za učenje. Ta pretpostavka ne odnosi se samo na akademske sposobnosti. Kad sam pokušala napraviti studiju o djeci koja su darovita u crtanju, učitelji likovnog odgoja odreda su mi odbili pokazati određenu djecu, govoreći mi da su svi njihovi učenici daroviti u crtanju. Sociološko razmatranje koncepta darovitosti znalo je dovesti do zaključka da je darovitost samo socijalna konstrukcija za podržavanje elitizma.¹³

Čini se kako nitko ne uzima u obzir činjenicu da glazbeno darovita djeca izvan škole rutinski pohađaju napredne glazbene tečajeve. Uz sve to, gledište prema kojem su sva djeca darovita u školskim sposobnostima vodi k stavu koji je nepopustljiv prema svakom obliku posebnog obrazovanja za darovite. Roditelji darovitih na takve stavove reagiraju okrećući se grupama za podršku i govoreći da neumjesna ravnopravnost diskriminira njihovu

djecu, te u njima proizvodi dosadu i stres. Kad se nudi posebno obrazovanje za darovite, ono je minimalno i prilagođeno umjereno darovitima.¹⁴

Moramo razmisliti o obrazovanju darovitih. Najprije bismo trebali izrazito podići akademske standarde za svu djecu pa umjereno daroviti učenici tada ne bi smatrali školu tako neizazovnom. Zatim bismo sve svoje snage s darovitih trebali usmjeriti na ekstremno darovite, jer potrebe koje imaju takva djeca nisu ništa manje od potreba koje imaju djeca s teškoćama u razvoju ili učenju. Štoviše, ona su naš ljudski kapital, zalag naše budućnosti.

MIT 9: DAROVITA DJECA POSTAJU ISTAKNUTI LJUDI

Kad sam upitala ravnateljicu jedne škole za darovitu djecu koje kvalitete njihova škola traži od podnositelja molbe, odgovorila je da traže visoki IQ i kreativnost. Darovitost se obično smatra sinonimom kako za visoki IQ tako i za izrazitu kreativnost.¹⁵

Tipično je da se na darovitu djecu gleda ne samo kao na kreativnu djecu, nego i kao na buduće kreativne i istaknute odrasle osobe. Ali činjenica je da mnoga darovita djeca, a osobito djeca geniji, "izgore", a druga promijene područje interesa. Neka od njih, iako krajnje uspješna, nikad ne učine ništa uistinu kreativno. Samo nekolicina darovite djece odraste u istaknute kreativne ljude. Ne možemo pretpostaviti da postoji veza između darovitosti u ranoj životnoj dobi, bez obzira do kojih krajnosti ta darovitost ide, i istaknutosti u zreloj životnoj dobi. Čimbenici koji određuju smjer života mnogobrojni su i međusobno se isprepliću. Važniju ulogu od razine sposobnosti igraju osobnost, motivacija, obiteljsko okruženje, povoljne prilike i slučajnosti.

VAŽNOST PROUČAVANJA DAROVITOSTI

Ovih devet mitova prožimaju intelektualno, emocionalno i politički nabijen koncept darovitosti. Suprotstavljajući im se, nadam se kako će nestati.

Ali zašto proučavati darovitost? Neki bi pojedinci mogli prigovoriti da je to elitistička tema, ne osobito značajna u ovom dobu povećane ekonomske nejednakosti, nasilja i krize u obrazovnom sustavu. Nikako se ne slažem s

time. Razumijevanje najneobičnijih stupnjeva ljudskog uma značajno je kako za društvo u cjelini tako i za znanstveno razumijevanje ljudskog potencijala.

Iako mi u Sjedinjenim Američkim Državama na sva usta hvalimo darovite, zapravo slabo obraćamo pozornost na problem prepoznavanja i odgajanja djece s izuzetnim sposobnostima. Sredstva koja utrošimo na obrazovanje darovitih uglavnom su sredstva koja su rezervirana za umjereno darovitu djecu, a ne za djecu koja su akademski ili na neki drugi način izuzetno darovita. Druge su kulture učinile mnogo više za prepoznavanje i odgajanje najdarovitije djece. Mađarska je iznjedrila više nego dovoljno matematičara i znanstvenika, a većinu kreativnog rada u Sjedinjenim Američkim Državama tijekom dvadesetog stoljeća obavljale su izbjeglice iz Europe. Danas, iako smo s punim pravom zabrinuti zbog socijalne i ekonomske nejednakosti, ne marimo za darovitost ili za načine na koje možemo ojačati tanki put od dječje darovitosti do postignuća i kreativnosti u zreloj životnoj dobi.

K tome, darovitost zaslužuje pozornost unutar temeljnoga znanstvenog istraživanja. Psihološke teorije o učenju i razvoju trebale bi biti u stanju obuhvatiti tipičnosti, jednako kao i netipičnosti - retardirano dijete, autistično dijete, dijete s teškoćama u učenju i darovito dijete. Kao što je pokazao Freud, proučavanje patologije može rasvijetliti ono što je normalno, a nikakva oštra crta razdvajanja ne označuje mjesto na kojem normalnost prelazi u patologiju. Iz proučavanja darovitih možemo saznati mnoge važne podatke iz kojih možemo vidjeti na koji način um općenito može operirati.

Uzmite samo nekoliko sljedećih neočekivanih otkrića koja izlaze na vidjelo kada zavirimo iza mitova koji prekrivaju pojam darovitosti:

- Djeca mogu biti darovita u jednom području, ali prosječna ili čak imati teškoće u učenju u drugom području. Prema tome, sposobnosti ne moraju biti međuovisne.
- Posjedovanje visokog IQ-a nije nužno za darovitost u umjetnosti ili glazbi.
- Mozak darovitih je atipičan.
- Obitelj igra daleko važniju ulogu u razvoju talenata od uloge koju igraju škole.
- Darovitost, kao i teškoća, može uzrokovati da se dijete osjeća nesretno i odvesti ga u društvenu izolaciju. Karakteristike djetetove